

LESSENSERIE
'RESPECT EN TAALGEBRUIK'

VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS
(groep 1, 2, 3)

RESPECT EN TAALGEBRUIK

KlasseTaal heeft een lessenserie ontwikkeld voor primair onderwijs.

Missie KlasseTaal

Het bevorderen van respectvol taalgebruik en het terugdringen van vloeken en schelden bij kinderen, jongeren en jongvolwassenen, zodat zij op een verantwoorde manier deelnemen aan de samenleving.

De lessenserie gaat uit van drie niveaus

- onderbouw, groepen 1-2-3
- middenbouw, groepen 4-5-6
- bovenbouw, groepen 7-8

Per bouw is een cyclus van 3 of 4 lessen samengesteld.

Daarnaast zijn extra lessen en opdrachten toegevoegd.

Les 1. Oriënterende les die de leerkracht zelf geeft.

Les 2. De gastles, gegeven door de gastdocent van KlasseTaal.

Als er niet voor de gastles gekozen wordt, kan de leerkracht een soortgelijke les zelf geven m.b.v. een Powerpoint.

Deze is te downloaden op <https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leraren-po>

Les 3 (of 4). Vervolgles(sen), verzorgd door de leerkracht.

Les	Opbouw	Pagina	Bijlages
	Groepen 1, 2, 3 (A)		
A-1	Oriënterende les (kijkplaat)	3	Nrs. 1, 2, 3 (pag. 10 t/m 12)
A-2	(Gast)les over soorten woorden	4	Ppt groep 1-2-3
A-3	Les over emoties	5	Nrs. 4, 5, 6, 7 (pag. 13 t/m 16)
A-E	Extra opdrachten	7	Nrs. 8, 9, 10, 11, 12, 13 (pag. 16 t/m 21)
	Bijlages bij de lessenserie	9	

Overige lessen PO

	Groepen 4, 5, 6 (B)
B-1	Oriënterende les (brainstorm over taalgebruik)
B-2	(Gast)les over respect en taalgebruik
B-3	Les over gedrag (meedoen, nadoen)
B-E	Informatie over stopwoorden Extra opdrachten, o.a. creatieve opdrachten
	Groepen 7, 8 (C)
C-1	Oriënterende les (enquête)
C-2	(Gast)les over de diepe betekenis van woorden
C-3	Les over soorten taalgebruik
C-4	Les over groepsvorming en groepsdruk
C-E	Extra les over regels Extra opdrachten, o.a. spel

Samenstelling: Kees Hazeleger, gastdocent KlasseTaal

Groep 1-2-3

A-1 Introductie met kijkplaat				
Doel	De kinderen weten wat 'taal' is. De kinderen begrijpen dat er verschillende manieren van praten zijn (vriendelijk-onvriendelijk).			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (25 min.)
1	 <p>We verkennen de kijkplaat. De leerkracht stelt vragen als: -Zie je kinderen die touwtje springen? -Zie je de juf? -Zie je de jongen met stelten? Enz. -Welke kinderen zijn leuk aan het spelen? Welke niet?</p>	Kijkplaat bespreken	Kijkplaat Bijlage 1	5 min.
2	 <p>Je ziet nog een keer dezelfde plaat, maar nu staan er kleuren bij de verschillende groepjes kinderen. We letten nu op wat ze (zouden kunnen) zeggen. Wat zeggen ze? Is het aardig of niet? Is het <i>klassetaal</i> of <i>geen klassetaal</i>?</p> <p>Scholen kunnen hiervoor eigen begrippen aangeleerd hebben. Zoals zijn het 'opstekers' of 'afbrekers', 'dons- of prikkelwoorden' etc.</p> <p>We kunnen op twee manieren werken.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De leerkracht wijst een stip aan. Wat zouden deze kinderen hier zeggen? Bruine stip: Het kind zegt: <i>Wat kun jij goed zandkastelen bouwen zeg.</i> 2. Andersom. De leerkracht noemt voorbeeld een uitspraak die past bij een van de groepjes. De kinderen zeggen bij welke stip dit gebeurt. Bijvoorbeeld: <i>'Pssst heb je die gele hoed gezien van haar. Lelijk he?'</i> → gele stip. <p>Variatie. De leerkracht noemt een kleur. De kinderen gaan alleen staan als er iets leuks gezegd wordt, als het <i>klassetaal</i> is.</p>	Kijkplaat bespreken	Kijkplaat Bijlage 2	5 min.
3	 <p>We letten nog even speciaal op de jongen met de stelten (oranje stip). Wat gebeurt hier? Het steltlopen lukt niet. Gevolg: De jongen wordt heel boos en gaat schelden.</p> <p>Het is logisch dat je wel eens boos wordt, zeker als iets helemaal niet lukt. De jongen op de plaat wordt ook boos en zegt (zo te zien) lelijke woorden. Wat gebeurt er nu met de kinderen die het horen? Wat is hun reactie? Ze schrikken of worden bang. Wat doe jij als iets niet lukt? Ga je ook schelden of vloeken? Is schelden een goede oplossing?</p>	Kijkplaat bespreken	Kijkplaat Bijlage 2	5 min.

	Als iets niet lukt ga ik ... 1. <i>Het nog een keer proberen. Van proberen kun je leren.</i> 2. <i>Iemand vragen om te helpen.</i> 3. <i>Als het nog niet lukt, ga ik wat anders doen</i>				
4	Kleurplaat schoolplein Je ziet een speelplein. Je ziet ook een bord met smileys. Er staat bij: Hou 't fijn op het plein. Vloek niet. Scheld niet. Zijn alle kinderen leuk aan het spelen? Een kind schopt de bal wild weg. Hoe kijkt hij erbij? Hoe reageren de anderen? (Ze trekken zich er gelukkig niet zoveel van aan).		Kleuren	Kleurplaat, kleurtjes Bijlage 3	10 min.

A-2 Gastles groep 1-2-3 over verschillende soorten woorden				
	De gastles kan gegeven worden door een gastdocent van KlasseTaal. Aanmelden kan via www.klassetaal.nl Als de school <i>niet</i> kiest voor een gastles van KlasseTaal, kan de leerkracht deze les zelf geven aan de hand van een Powerpoint die eveneens te vinden is op www.klassetaal.nl . Er zijn twee varianten: -Een Powerpoint <i>met</i> toelichting (ter voorbereiding). -En een Powerpoint <i>zonder</i> toelichting (om te gebruiken tijdens de les).			
Doel	Hoofddoel: De kinderen begrijpen dat er verschillende soorten woorden zijn en dat woorden een betekenis hebben. De kinderen begrijpen dat woorden iets doen met anderen, ze geven een fijn gevoel of een naar gevoel. De kinderen begrijpen dat we woorden van elkaar overnemen. Daarnaast: Aan het eind van de les weten de kinderen wat 'respect' is. Aan het eind van de les weten de kinderen wat vloeken is. (Vloeken is de naam van God misbruiken)			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (30 min.)
Stap 1	Intro over 'praten' Vind je het fijn dat je kan praten? Van wie heb je praten geleerd? (Op een christelijke school kan de vraag gesteld worden. Wie heeft het gemaakt dat je kan praten? God. Hiermee realiseren de kinderen zich dat het mooi is, dat je kan praten).	Luisteren, actief meedoen	Powerpoint Gr. 1-2-3	3 min.
Stap 2	Filmpje van een baby die <i>papapapa..pa</i> kan nazeggen. https://www.youtube.com/watch?v=R7zMf5-wMu4 Filmpje Meisje van 2 dat korte zinnen napraat. https://www.youtube.com/watch?v=0IG3BZD2Nbo Even doorgaan op 'uitbreiden woordenschat'. Kinderen benoemen de plaatjes die de leerkracht aanwijst. Huis-auto- enz.	Luisteren, kijken, actief meedoen	Powerpoint Gr. 1-2-3	4 min.
Stap 3	Filmpje Lied Voor alles is een woord https://www.youtube.com/watch?v=RZDbZEM5Yio Pino noemt (zingt) heel veel woorden. Opdracht hierbij om de leerlingen goed te laten luisteren. Ik stel straks vragen als: -Wie heeft een woord gehoord .. dat je kan eten? -Wie heeft een woord gehoord .. dat een dier is? -Wie heeft een woord gehoord .. waar je mee kunt spelen? Enz.	Luisteren, kijken, actief meedoen	Powerpoint Gr. 1-2-3	7 min.

	<p>Waarom dit lied? Het helpt ons om goed naar <i>woorden</i> te luisteren. Leerkracht: het is een leuk lied, maar ik vraag me af of Pino alle woorden wel begrijpt. Hij loopt maar wat heen en weer. Het lijkt of het hem niet veel uitmaakt welke woorden je zegt. Is dat zo? Zijn alle woorden even leuk? En.. weet je wat het met woorden is? Als je het woord hoort, moet je direct ergens aan denken.</p> <p>Variatie: We laten het lied nog een keer horen. De kinderen gaan erbij staan. Ze maken een sprongetje als ze een woord horen dat hen blij maakt. (boerderij, feest enz.)</p>	Bewegen		
Stap 4	<p>Zo werkt dat bij woorden. Bij sommige woorden dacht je: hé dat is leuk. Bij welke? (feest, fiets etc) Bij sommige woorden dacht je: dat is niet leuk of he bah. (rot, snot) Even doorgaan op het woord rot. Wat is rot? (rotte appel) Hoe wordt het woord ook gebruikt? Als scheldwoord (rotkind e.d.) Conclusie: er zijn leuke woorden en er zijn woorden die niet leuk zijn.</p>	Luisteren, actief meedoen	Powerpoint Gr. 1-2-3	3 min.
Stap 5	<p>Wat doen de woorden met je? We laten een foto zien van een jongen die boos kijkt en zijn handen voor zijn oren houdt. Waarom doet hij dit?</p>	Luisteren, meedoen	Powerpoint Gr. 1-2-3	3 min.
Stap 6	<p>Afsluiting Ko en Kako-verhaal. In de Powerpoint met toelichting staat een tekst bij de afbeeldingen. Afhankelijk van de leeftijd van de kinderen en van de signatuur van de school kunnen we het woord Respect introduceren. Dit komt bij de lessen in gr 4-8 uitgebreider aan de orde.</p>	Luisteren, meedoen	Powerpoint Gr. 1-2-3	10 min.

A-3 Les over emoties				
Doel	<p>Hoofddoel: Aan het einde van de les kunnen de kinderen een aantal emoties herkennen en van elkaar onderscheiden.</p> <p>Overige doelen: De kinderen begrijpen dat emoties en de manier van praten niet los van elkaar staan. De kinderen begrijpen dat er bij boosheid lelijke woorden opborrelen. De kinderen begrijpen dat de manier waarop ze praten ook iets met de emoties van <i>anderen</i>. De kinderen begrijpen dat sommige woorden te ver gaan (vloeken en scheldwoorden).</p>			
	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd (30 min.)
1	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>Foto 1</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Foto 2</p> </div> </div> <p>We laten een paar foto's zien en praten erover. Wat zie je? Wat is er aan de hand? Herken je dit? Welke emotie? Wat doet hij op de tweede foto? Stel je doet zoals op de jongen op foto 2 Wat doen andere kinderen als je zo doet?</p> <p>Belangrijk bij dit gesprekje is dat de kinderen weten dat je best weleens boos mag zijn. Maar dat de manier waarop je dit uit (met schreeuwen, schelden, schoppen) niet altijd fijn is en ook niet door anderen gewaardeerd wordt. De grens is: ik mag de ander geen pijn doen.</p>	Kijken, praten	Foto's Bijlage 4	5 min.

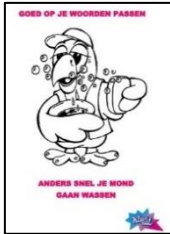
2	<p>Soorten emoties Boos zijn, dat voel je vanbinnen. In je hoofd of in je buik. We zeggen ook wel: in je hart. We noemen dat een gevoel of emotie. Welke emoties zijn er nog meer? We kijken naar een filmpje waarin emoties voorkomen Bijv. https://www.youtube.com/watch?v=H6PDW9sNPYM</p> <p>Er zijn verschillende emoties. De belangrijkste zijn: (4 x B) <i>Bang - blij - boos - bedroefd</i></p>	Kijken. Actief meedoen	Video	10 min.
3	<p>Opdracht</p> <p>De leerkracht laat emotiekaarten zien. Zie bijlage. Vier kaarten van een meisje en vier van een jongen. De kaarten worden benoemd. Welke emotie zie je? (boos-bang-blij-bedroefd)</p> <p>Oefening.</p> <p>De leerkracht vraagt een leerling om naar voren te komen en laat een van de emotiekaarten zien aan de leerling zonder dat de klas de kaart ziet. Het kind probeert de emoties van de kaart na te doen. De klas moet raden om welke emotie het gaat. Daarna doen alle leerlingen de emotie na. Enkele keren herhalen met andere kinderen die naar voren komen.</p> <p>Tenslotte wordt de koppeling gemaakt van <i>taal en emotie</i>. De leerkracht noemt een voorbeeldzin. De leerlingen zeggen welke emotie (kaart) erbij hoort. Bijvoorbeeld: -<i>Mijn pop is helemaal stuk. (boos-verdrietig)</i> -<i>Mijn legohuis is ingestort. (boos-verdrietig)</i> -<i>Blijf van mijn spullen af. (boos)</i> -<i>Oma is heel erg ziek. (verdrietig)</i> -<i>Mijn beste vriend gaat verhuizen. (verdrietig)</i> -<i>Mijn buurjongen doet heel boos tegen mij. (bang)</i> -<i>Ik vind het niet leuk als het donker is (bang)</i> -<i>Mama, niet weggaan hoor (bang)</i></p> <p>Tenslotte. Laat de kinderen zelf een zin bedenken bij een emotiekaart.</p>	Kijken, nadoen, raden, meedoen	Emotie- Kaarten Bijlages 5 en 6	10 min.
4	<p>Extra. Reageren op boosheid. Hoe?</p> <p> -Wat zie je hier, wat doet de jongen? -Waarom doet hij dit?</p> <p>Iedereen wordt weleens boos. Maar wat doe je als je heel boos bent?</p> <p>-<i>iets kapot maken</i> -<i>schreeuwen, vloeken</i> -<i>stampen</i> -<i>een ander kind pijn doen</i> Dat zijn geen leuke dingen. Denk na. Wat gebeurt er bij een ander als je schreeuwt of scheldt? Dan worden andere kinderen ook bang, boos of verdrietig.</p>	Praten	Afbeelding Bijlage 7	5 min.

<p>Je geeft als het ware jouw boosheid door aan de ander. Boos zijn mag, maar los het zo op dat je niemand verdriet of pijn doet. Hoe dan?</p> <p>Als iets niet lukt, kun je .. -praten, hulp vragen -iets anders gaan doen -troost zoeken bij je huisdier of knuffel</p> <p>Als anderen vervelend doen (pesten, uitschelden) kun je .. -'Stop, hou op' zeggen -Er niet op ingaan, negeren, weglopen, iets anders gaan doen</p> <p>Vraag aan de kinderen of ze zelf goede ideeën hebben om af te koelen bij boosheid. Bijvoorbeeld -je boosheid op iets anders richten, bijvoorbeeld een kussen of buiten tegen een bal trappen</p>			
--	--	--	--

Extra opdrachten

A-E	Lesinhoud	Werkvorm	Materiaal	Tijd
1	<p>Pluim of Lorre?</p> <p>Een compliment noem je ook wel een pluim. Een pluim is eigenlijk een veer. (Ik geef je een pluim op je hoed)</p> <p>Vogel Pluim zegt alleen mooie woorden. Er zijn ook vervelende woorden. Kinderen zeggen ze vaak na van andere kinderen.</p> <p>De papegaai zegt vaak lelijke woorden. In de klas zijn twee verschillende soorten 'vogelknuffels' -Een papegaai. Die heet Lorre. -En een willekeurige andere vogel (bijv. ooievaar). Die heet Pluim. Pluim zegt leuke, vriendelijke woorden, complimenten. Lorre zegt lelijke, vervelende, plagerige woorden.</p> <p>De leerkracht noemt een aantal zinnen. Als het een leuke opmerking is, steekt ze Pluim omhoog. Als het <i>geen</i> leuke opmerking is, steekt ze Lorre omhoog. Alle kinderen krijgen nu een afbeelding van Pluim en van Lorre. Ze doen mee met de leerkracht. Na een aantal zinnen moeten de leerlingen zelf kiezen welke vogel ze omhoog steken.</p> <p>Mogelijke opmerkingen -Jij hebt een mooie jas -Zullen we samen een hut bouwen -Ga weg jij -Jij kunt goed tekenen -Fijn dat je er bent -Wat een rare schoenen heb jij -Dat is eten smaakt lekker -Stomkop Enzovoort</p>	<p>luisteren actief meedoen</p>	<p>Zo mogelijk knuffels (papegaai en andere vogel)</p> <p>Of een afbeelding van Pluim en Lorre</p> <p>Bijlage 8 en 9</p>	10 min.
2	<p>Papegaai maken</p> <p>De papegaai leent zich goed voor allerlei teken- en knutselopdrachten. De leerlingen krijgen een vel waarop de kop van een papegaai al staat getekend of gedrukt. De leerlingen trekken hun hand een aantal keer over.</p> <p>Ze gaan de handen schilderen met mooie felle kleuren. Daarna worden de handen uitgeknipt. Door de handen met de vingers naar beneden op</p> 	<p>Kleuren, knippen, plakken</p>	<p>Papier, verf, schaar etc</p> <p>Bijlage 10</p>	20 min.

	<p>het vel onder de kop van de papegaai te plakken vormen ze nu de veren van de papegaai.</p> <p>In bijlage 6 staat nog een ander voorbeeld van een mooi geknutselde papegaai.</p> <p>Het lijf van de papegaai wordt gemaakt van een rolletje gekleurd stevig papier. Ook nu worden geschilderde handen als veren op het lijf aangebracht.</p> <p>De snavel en de ogen worden opgeplakt zoals op het voorbeeld te zien is. De pluim op de kop van de papegaai wordt gemaakt door dubbele stroken crêpepapier in te knippen.</p>			
<p>3</p>	<p>Kleurplaat</p> <p>Kiezen uit kleurplaten van de site https://www.klassetaal.nl/wat-doen-wij/basisonderwijs/informatie-voor-leerlingen-po/opdrachten-voor-leerlingen</p> <p>Zie bijlages 11, 12, 13</p>	<p>Kleuren</p>	<p>Kleurplaten, kleurtjes Bijlages 11, 12, 13</p>	<p>10 min.</p>

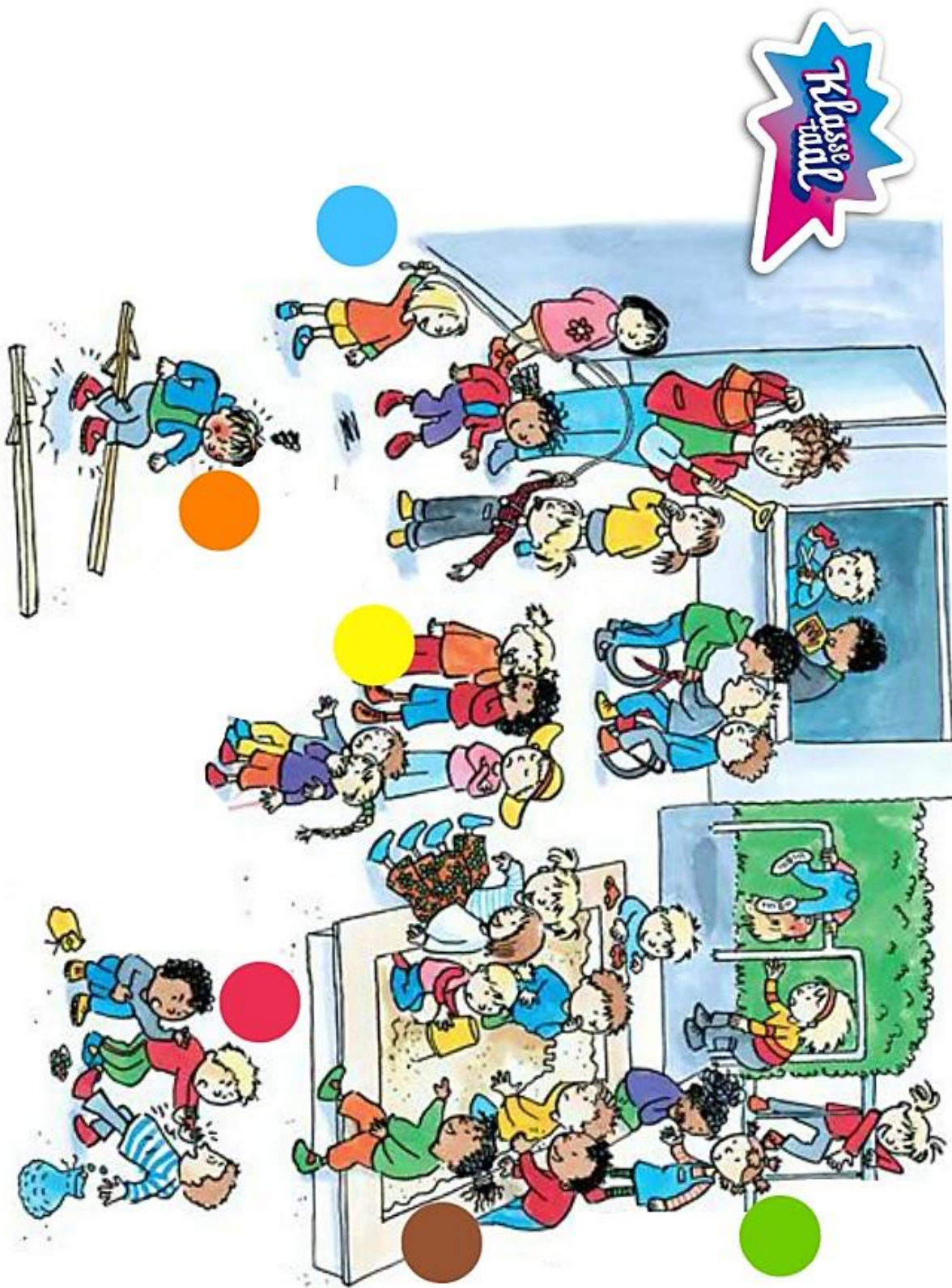

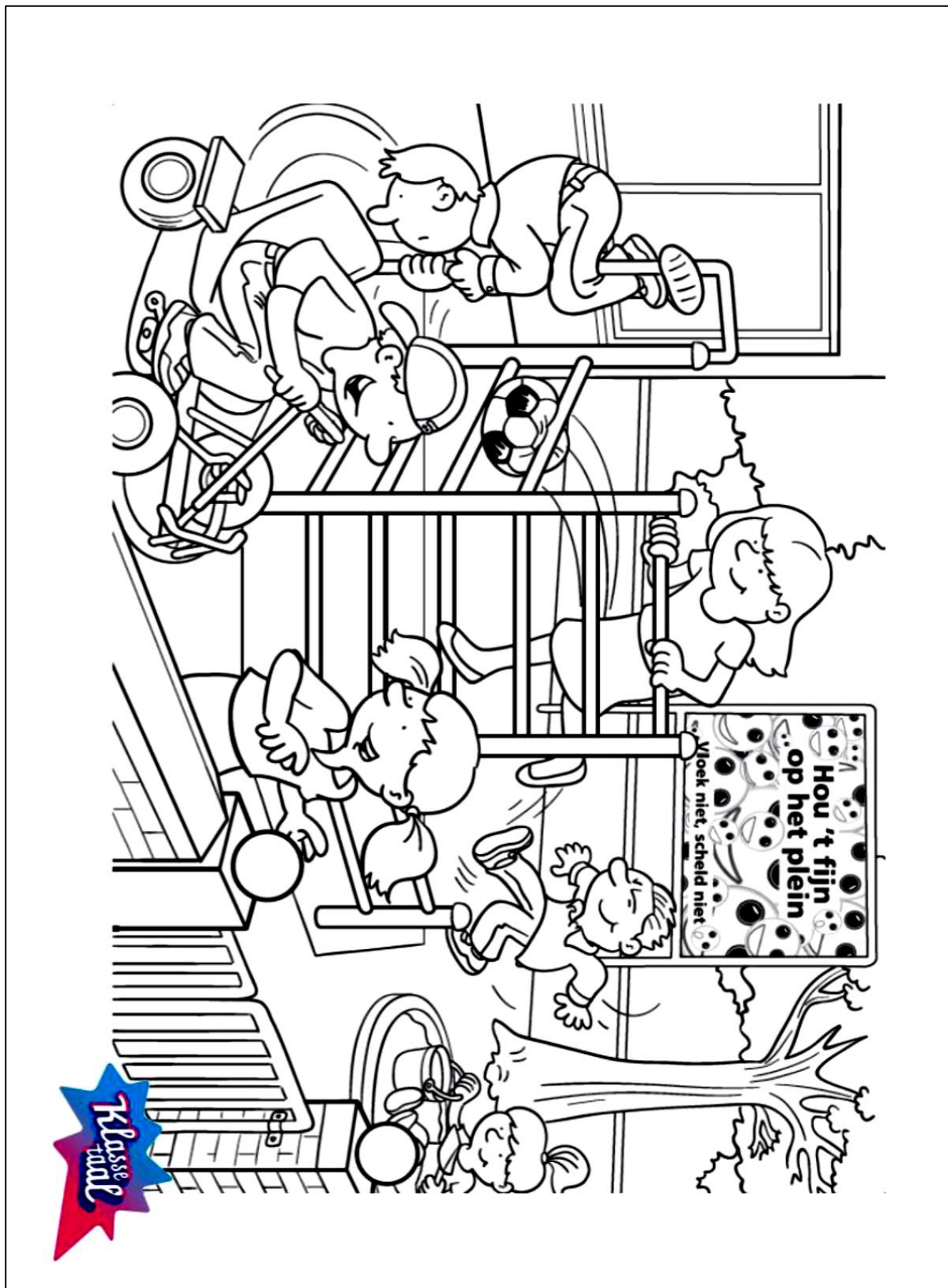
BIJLAGES 1 t/m 13
BIJ DE LESSENSERIE
'RESPECT EN TAALGEBRUIK'

VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS
(groep 1, 2, 3)

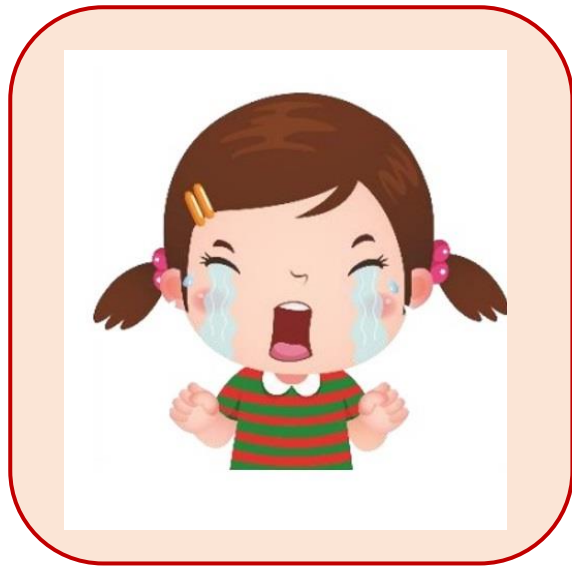
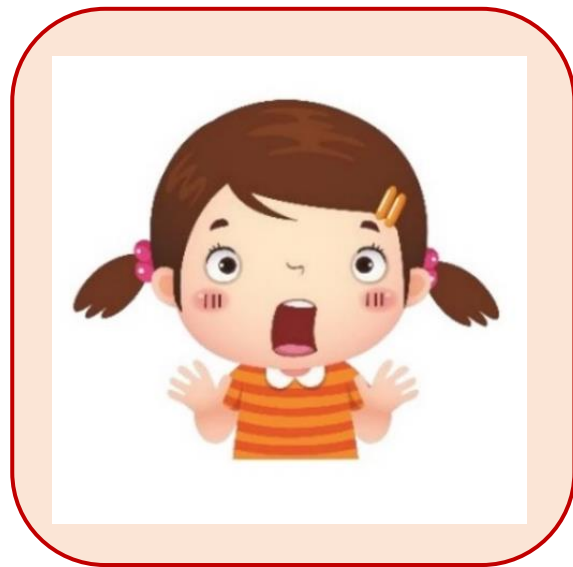

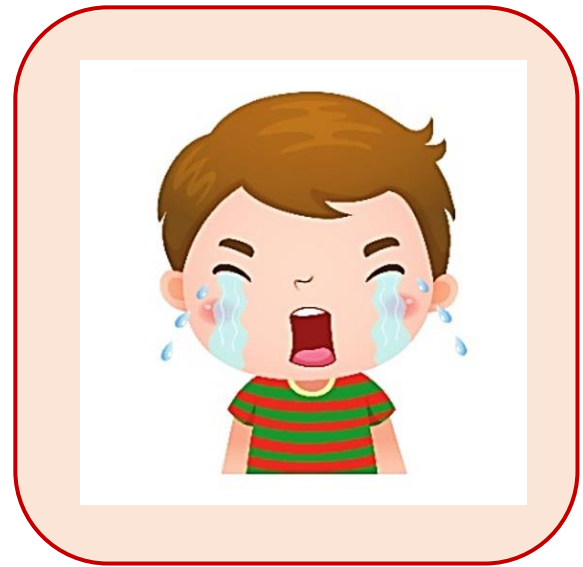

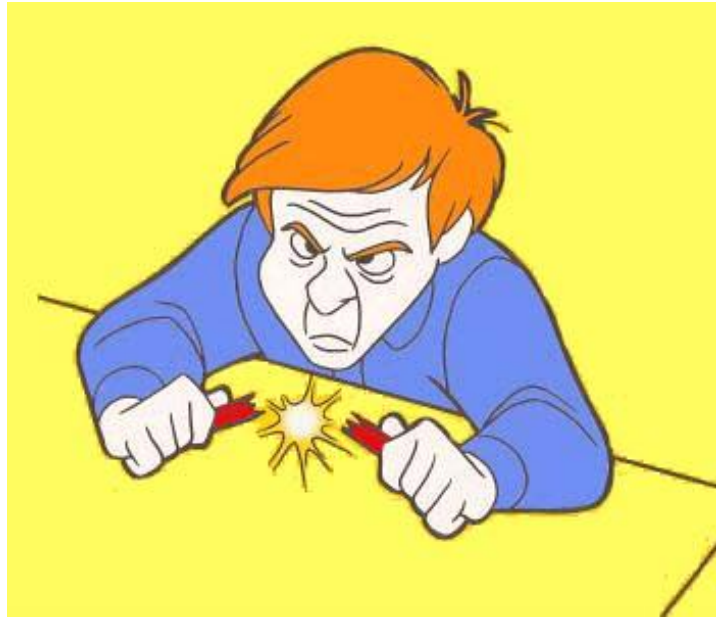

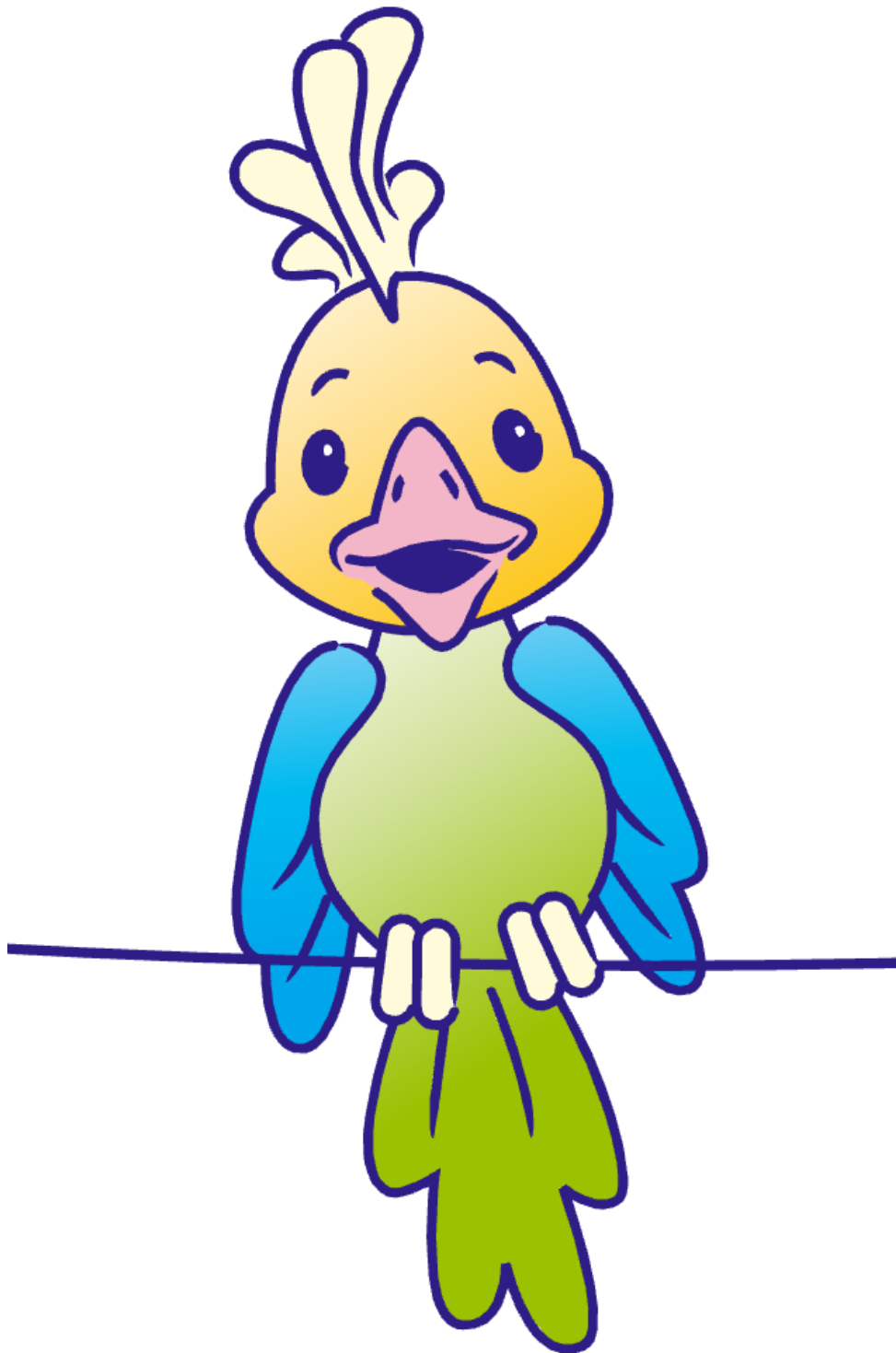
Bijlage 7

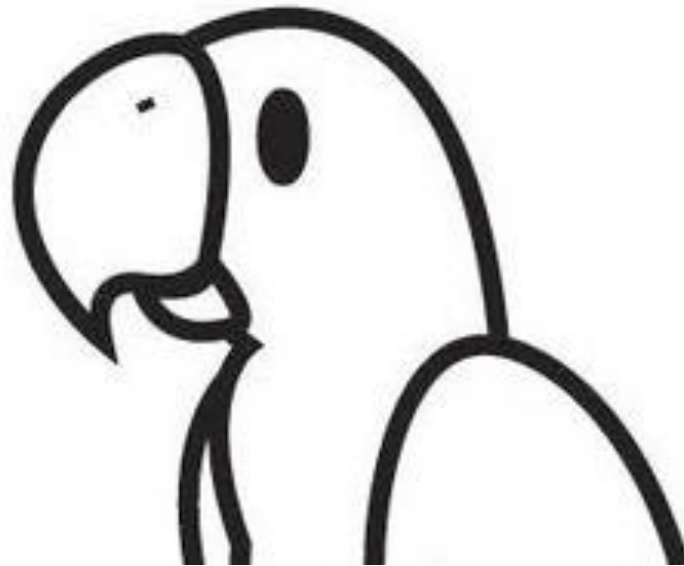
Bijlage 8

Lorre

Bijlage 10 Teknopdracht met de papegaai.

De afgedrukte kop van de papegaai wordt bovenaan het blad geplakt. De 'hand-veren' worden eronder geplakt. Op de manier zoals hieronder.

Hierboven zijn het vogels van vilt. Maar de bedoeling is om de veren van papier te maken. Eerst de handen omtrekken en verven. Dan uitknippen en opplakken.

Ander idee voor een knutselpapegaai. Ook hier zijn de veren van uitgeknipte handvormen gemaakt.

LELIJKE WOORDEN ZIJN NIET OM AAN TE HOREN

GOED OP JE WOORDEN PASSEN

**ANDERS JE MOND GAAN
WASSEN**

